

ATB AGROBANK ANDIJON FILLIALIDA JISMONIY SHAXSLARGA KREDIT BERISHNI XORIJIY TAJRIBASINI AMALIYOTGA TADBIQ ETISH

Ikromov Boburbek Abdulla o'g'li

Andijon Davlat Texnika Instituti

Bank ishi va audit yo'nalishi 4-kurs talabasi

Annotatsiya. Ushbu maqolada ATB Agrobank Andijon filialida jismoniy shaxslarga kredit berish amaliyotini takomillashtirish masalalari hamda rivojlangan xorijiy davlatlar banklarining chakana kreditlash tajribasini mahalliy amaliyotga joriy etish imkoniyatlari tadqiq etilgan. Tadqiqot davomida jismoniy shaxslarni kreditlashning iqtisodiy mohiyati, uning aholi turmush darajasini oshirish va iqtisodiy faollikni rag'batlantirishdagi o'rni tahlil qilingan. Shuningdek, banklarda iste'mol kreditlari, ipoteka kreditlari, mikroqarzarlar va boshqa chakana kredit mahsulotlarini ajratish mexanizmlari o'rganilgan. Maqolada xorijiy banklar tajribasida qo'llanilayotgan zamonaviy kreditlash texnologiyalari, jumladan, raqamli kreditlash tizimlari, kredit skoringi, mijozlarning to'lovga layoqatligini baholash usullari, masofaviy xizmat ko'rsatish va kredit risklarini boshqarish mexanizmlari tahlil etilgan. Xorijiy tajribada kredit ajratish jarayonlarini avtomatlashtirish, mijozlarga qulay va tezkor xizmat ko'rsatish hamda kredit portfeli sifatini oshirishga qaratilgan yondashuvlarning afzalliklari yoritilgan.

Agrobank tomonidan jismoniy shaxslarga taqdim etilayotgan kredit mahsulotlari va xizmatlari o'rganilib, bankning chakana kreditlash faoliyatini yanada rivojlantirish imkoniyatlari tahlil qilingan. Bank jismoniy shaxslar uchun ipoteka kreditlari, mikroqarzarlar, ta'lim kreditlari va boshqa kredit mahsulotlarini taklif etishi aniqlangan.

Maqolada ATB Agrobank Andijon filialida jismoniy shaxslarni kreditlash samaradorligini oshirish maqsadida xorijiy tajribaning ilg'or elementlarini amaliyotga joriy etish bo'yicha ilmiy-amaliy taklif va tavsiyalar ishlab chiqilgan. Xususan, kredit skoring tizimini takomillashtirish, raqamli kreditlash platformalarini kengaytirish, kredit risklarini baholashning zamonaviy usullaridan foydalanish hamda mijozlarga yo'naltirilgan kredit mahsulotlarini diversifikatsiya qilish zarurligi asoslab berilgan. Tadqiqot natijalari bankning kredit portfeli sifatini oshirish, kredit risklarini kamaytirish va aholining kredit resurslaridan foydalanish imkoniyatlarini kengaytirishga xizmat qiladi.

Kalit so'zlar: jismoniy shaxslarni kreditlash, chakana kreditlash, iste'mol krediti, ipoteka krediti, mikroqarz, kredit portfeli, kredit siyosati, kredit riski, kredit skoringi, to'lovga layoqatlilik, kredit monitoringi, raqamli bank xizmatlari, onlayn kreditlash, masofaviy bank xizmatlari, bank innovatsiyalari, xorijiy tajriba, kreditlash amaliyoti, bank samaradorligi, kredit mahsulotlari, mijozlarga yo'naltirilgan xizmatlar, kredit jarayonlarini avtomatlashtirish, Agrobank, Andijon filiali, bank tizimi, moliyaviy xizmatlar bozori.

Kirish. Mamlakat iqtisodiyotining barqaror rivojlanishida bank tizimi muhim o'rin tutadi. Tijorat banklari tomonidan jismoniy shaxslarga kreditlar ajratilishi aholi turmush darajasini oshirish, iste'mol talabini rag'batlantirish, uy-joy sharoitlarini yaxshilash hamda tadbirkorlik faoliyatini qo'llab-quvvatlashda muhim ahamiyat kasb etadi. Shu sababli jismoniy shaxslarni kreditlash tizimini takomillashtirish va ushbu yo'nalishda ilg'or xorijiy tajribalarni amaliyotga tatbiq etish bugungi kunda bank-moliya sektorining dolzarb masalalaridan biri hisoblanadi.

So'nggi yillarda O'zbekiston Respublikasi bank tizimida amalga oshirilayotgan islohotlar natijasida aholiga ko'rsatilayotgan bank xizmatlari ko'lami kengayib, kredit mahsulotlari turlari sezilarli darajada ortdi. Xususan, iste'mol kreditlari, ipoteka kreditlari, avtokreditlar, ta'lim kreditlari va mikroqarzlilar bo'yicha yangi mexanizmlar joriy etilib, kredit olish jarayonlari soddalashtirilmoqda. Biroq

jismoniy shaxslarni kreditlash jarayonida kredit risklarini kamaytirish, mijozlarning to'lovga layoqatliligini aniq baholash va kredit portfeli sifatini oshirish masalalari hanuz dolzarbligicha qolmoqda [1].

Jahon amaliyotida rivojlangan davlatlar banklari jismoniy shaxslarni kreditlashda zamonaviy kredit skoring tizimlari, sun'iy intellekt asosidagi baholash mexanizmlari, raqamli bank xizmatlari va masofaviy kreditlash texnologiyalaridan samarali foydalanmoqda. Ushbu yondashuvlar kredit ajratish jarayonining tezkorligini oshirish, inson omili ta'sirini kamaytirish, kredit risklarini minimallashtirish hamda mijozlarga qulay xizmat ko'rsatishni ta'minlash imkonini bermoqda. Shuning uchun xorijiy banklar tajribasini o'rganish va ularning ilg'or amaliyotlarini milliy bank tizimiga moslashtirish muhim ilmiy-amaliy ahamiyatga ega.

ATB Agrobank respublikaning yirik tijorat banklaridan biri bo'lib, aholi va tadbirkorlik subyektlariga keng turdagi moliyaviy xizmatlarni ko'rsatib kelmoqda. Bankning hududiy bo'linmalari, jumladan, Andijon filiali tomonidan jismoniy shaxslarga kredit ajratish hajmlarini oshirish, kredit xizmatlari sifatini yaxshilash va zamonaviy bank texnologiyalarini joriy etish bo'yicha qator ishlar amalga oshirilmogda. Biroq kreditlash faoliyati samaradorligini yanada oshirish maqsadida xorijiy tajribada qo'llanilayotgan ilg'or usullar va innovatsion yondashuvlarni amaliyotga keng tatbiq etish zarurati mavjud.

Ushbu maqolaning maqsadi ATB Agrobank Andijon filialida jismoniy shaxslarga kredit berish amaliyotini tahlil qilish, xorijiy mamlakatlar banklarining ilg'or kreditlash tajribalarini o'rganish hamda ularni bank faoliyatiga moslashtirish bo'yicha ilmiy-amaliy taklif va tavsiyalar ishlab chiqishdan iborat. Jismoniy shaxslarni kreditlashning nazariy asoslari, xorijiy tajribaning afzalliklari va kreditlash tizimini takomillashtirish yo'nalishlari yoritiladi. Natijada ishlab chiqilgan tavsiyalar bankning kredit portfeli sifatini oshirish, kredit risklarini

kamaytirish va aholiga ko'rsatilayotgan kredit xizmatlari samaradorligini yanada yaxshilashga xizmat qiladi.

Jismoniy shaxslarga kredit berish tijorat banklari faoliyatining muhim yo'nalishlaridan biri hisoblanadi. Aholining turmush darajasini yaxshilash, iste'mol talabini qo'llab-quvvatlash, uy-joy bilan ta'minlash va tadbirkorlik faoliyatini rivojlantirishda kreditlarning ahamiyati katta. Shu sababli banklar tomonidan jismoniy shaxslarga kredit ajratish jarayonini takomillashtirish, kredit risklarini kamaytirish va xizmatlar sifatini oshirish dolzarb masalalardan biri hisoblanadi [2].

ATB Agrobank Andijon filiali tomonidan jismoniy shaxslarga iste'mol kreditlari, mikroqarzlar, ipoteka kreditlari, avtokreditlar va boshqa kredit mahsulotlari taqdim etilmoqda. Mazkur kreditlar aholi ehtiyojlarini qondirish va ularning moliyaviy imkoniyatlarini kengaytirishda muhim rol o'ynamoqda. Biroq kreditlash hajmining ortib borishi bilan kredit risklarini boshqarish, mijozlarning to'lov qobiliyatini baholash va muammoli kreditlar ulushini kamaytirish zarurati ham kuchaymoqda.

Rivojlangan mamlakatlar bank amaliyotida jismoniy shaxslarni kreditlash jarayonida zamonaviy baholash usullaridan foydalaniladi. Xususan, AQSh banklarida kredit berish bo'yicha qaror qabul qilishda FICO kredit skoring tizimi keng qo'llaniladi. Ushbu tizim mijozning kredit tarixi, daromadlari, mavjud qarzlari va to'lov intizomi to'g'risidagi ma'lumotlarni avtomatik tahlil qiladi. Natijada inson omili kamayadi va kredit ajratish jarayoni sezilarli darajada tezlashadi [3].

1-jadval.

Xorijiy mamlakatlarda jismoniy shaxslarni kreditlash tajribasi.

Mamlakat	Kreditlash tizimining asosiy jihatlari
AQSh	Kredit skoring va kredit tarixiga asoslangan baholash
Germaniya	Kredit byurolari orqali chuqur monitoring

Janubiy Koreya	To'liq raqamlashtirilgan kreditlash tizimi
Yaponiya	Muntazam kredit monitoringi
Buyuk Britaniya	Risklarni avtomatlashtirilgan baholash

Germaniya banklarida kredit berish jarayonida mijozlarning moliyaviy intizomi alohida e'tibor markazida bo'ladi. Kredit tashkilotlari maxsus kredit byurolari ma'lumotlaridan foydalanib, mijozlarning avvalgi kreditlari, qarzdorlik darajasi va to'lov tarixi bo'yicha batafsil ma'lumotlarni oladi. Bu esa kredit risklarini kamaytirish va muammoli kreditlarning oldini olish imkonini beradi [4].

Janubiy Koreya va Singapur kabi davlatlarda esa raqamli kreditlash texnologiyalari keng joriy etilgan. Mijozlar kredit olish uchun bank filialiga bormasdan turib, mobil ilovalar yoki internet platformalari orqali murojaat qilishlari mumkin. Sun'iy intellekt va katta ma'lumotlar (Big Data) texnologiyalari yordamida mijozlarning moliyaviy holati bir necha daqiqada tahlil qilinadi va kredit bo'yicha qaror qabul qilinadi. Bu tizim operatsion xarajatlarni kamaytirish va xizmat ko'rsatish sifatini oshirish imkonini bermoqda.

ATB Agrobank Andijon filialida ham kreditlash amaliyotini yanada takomillashtirish maqsadida xorijiy tajribadan foydalanish maqsadga muvofiq hisoblanadi. Jumladan, kredit skoring tizimini takomillashtirish, mijozlar haqidagi ma'lumotlarni avtomatik tahlil qilish va kredit ajratish jarayonini raqamlashtirish kredit portfeli sifatini yaxshilashga xizmat qiladi. Shuningdek, kredit bo'yicha qaror qabul qilish vaqtining qisqarishi mijozlar qoniqish darajasini oshiradi [5].

Kreditlash samaradorligini oshirishda kredit monitoringi muhim o'rin tutadi. Xorijiy banklar amaliyotida kredit ajratilgandan keyin ham mijozning moliyaviy holati muntazam ravishda kuzatib boriladi. Mijoz daromadlarining kamayishi yoki qarzdorlik yukining ortishi kabi holatlar erta aniqlanadi va tegishli choralar ko'riladi. Bu esa muammoli kreditlar ulushining kamayishiga yordam beradi.

2-jadval.

ATB Agrobank Andijon filialida xorijiy tajribani joriy etish yo‘nalishlari.

Takliflar	Kutilayotgan natijalar
Kredit skoring tizimini joriy etish	Risklarni aniq baholash
Raqamli kreditlash xizmatlarini kengaytirish	Kredit ajratish muddatini qisqartirish
Kredit monitoringini kuchaytirish	Muammoli kreditlarni kamaytirish
Sun'iy intellekt texnologiyalaridan foydalanish	Qaror qabul qilish sifatini oshirish
Kredit byurolari bilan hamkorlikni kengaytirish	Mijozlarni chuqur tahlil qilish

Bugungi kunda dunyo bank amaliyotida kreditlash jarayonida masofaviy identifikatsiya, biometrik ma'lumotlardan foydalanish va elektron hujjat aylanish tizimlari keng qo'llanilmoqda. Ushbu texnologiyalar kredit rasmiylashtirish jarayonini soddalashtirish bilan birga, firibgarlik holatlarining oldini olishga ham xizmat qilmoqda. Agrobank faoliyatida ham mazkur texnologiyalarni bosqichma-bosqich joriy etish kreditlash jarayonining shaffofligi va samaradorligini oshirish imkonini beradi [8].

Xorijiy banklar tajribasida kredit portfelini diversifikatsiya qilish muhim ahamiyatga ega. Kreditlarning turli segmentlar bo'yicha taqsimlanishi bank risklarini kamaytiradi va kredit portfeli barqarorligini ta'minlaydi. Shu sababli Agrobank Andijon filiali tomonidan jismoniy shaxslar uchun yangi kredit mahsulotlarini ishlab chiqish va kredit xizmatlari turini kengaytirish maqsadga muvofiq hisoblanadi [7].

Rivojlangan davlatlar tajribasi shuni ko'rsatadiki, kreditlash jarayonida zamonaviy axborot texnologiyalaridan foydalanish, kredit tarixiga asoslangan baholash tizimini takomillashtirish hamda kredit monitoringini kuchaytirish bank faoliyatining samaradorligini oshirishning muhim omili hisoblanadi. Ushbu

tajribalarni ATB Agrobank Andijon filiali amaliyotiga tatbiq etish kredit portfeli sifatini yaxshilash, muammoli kreditlar hajmini kamaytirish va aholiga ko'rsatilayotgan bank xizmatlari sifatini oshirishga xizmat qiladi [6].

Xulosa. Jismoniy shaxslarni kreditlash bank tizimining eng muhim yo'nalishlaridan biri bo'lib, u aholi turmush darajasini oshirish, iste'mol talabini rag'batlantirish hamda iqtisodiy faollikni kuchaytirishda muhim rol o'ynaydi. ATB Agrobank Andijon filialida ushbu yo'nalishda amalga oshirilayotgan kreditlash amaliyotlari bankning moliyaviy xizmatlar bozoridagi o'rnini mustahkamlashga xizmat qilmoqda. Biroq kreditlash jarayonlarida samaradorlikni yanada oshirish, kredit risklarini kamaytirish va kredit portfeli sifatini yaxshilash zarurati saqlanib qolmoqda.

Rivojlangan xorijiy mamlakatlar banklarida jismoniy shaxslarni kreditlash jarayonida zamonaviy kredit skoring tizimlari, raqamli texnologiyalar, sun'iy intellektga asoslangan tahlil vositalari hamda masofaviy bank xizmatlaridan keng foydalanilmoqda. Ushbu yondashuvlar kredit ajratish jarayonining tezkorligini oshirish, inson omilini kamaytirish hamda kredit risklarini samarali boshqarish imkonini bermoqda. Shu bois mazkur ilg'or tajribalarni milliy bank amaliyotiga moslashtirish muhim ahamiyat kasb etadi.

ATB Agrobank Andijon filialida jismoniy shaxslarni kreditlash samaradorligini oshirish maqsadida kredit skoring tizimini takomillashtirish, raqamli kreditlash platformalarini kengaytirish, mijozlarning to'lovga layoqatliligini baholash usullarini modernizatsiya qilish hamda kredit monitoringini kuchaytirish maqsadga muvofiq hisoblanadi. Shuningdek, kredit mahsulotlarini diversifikatsiya qilish va mijozlarga yo'naltirilgan xizmatlarni rivojlantirish bankning raqobatbardoshligini oshirishga xizmat qiladi.

Jismoniy shaxslarni kreditlashda xorijiy tajribani amaliyotga tatbiq etish bank faoliyati samaradorligini oshirish, kredit risklarini kamaytirish va aholining moliyaviy resurslardan foydalanish imkoniyatlarini kengaytirishning muhim omili

hisoblanadi. Shu sababli ushbu yo‘nalishda innovatsion yondashuvlarni joriy etish bank tizimining barqaror rivojlanishini ta‘minlashda strategik ahamiyatga ega.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR

1. O‘zbekiston Respublikasining “Banklar va bank faoliyati to‘g‘risida”gi Qonuni.
2. O‘zbekiston Respublikasining “O‘zbekiston Respublikasi Markaziy banki to‘g‘risida”gi Qonuni.
3. Abdullayeva Sh. Z. Bank risklari va ularni boshqarish. - Toshkent: Fan va texnologiyalar, 2018.
4. Do'smurov R.D. Moliyaviy tahlil. - Toshkent: Fan va texnologiya, 2022.
5. Jo‘rayev A. S. Tijorat banklari faoliyatini tashkil etish. - Toshkent: Iqtisodiyot, 2021.
6. Karaliyev T. M. Bank ishi. - Toshkent: Iqtisod-Moliya, 2020.
7. Shodmonov Sh. Sh., G‘afurov U. V. Pul, kredit va banklar. - Toshkent: Iqtisod-Moliya, 2019.
8. Tojimuhamedov I. R. Bank menejmenti. - Toshkent: Iqtisod-Moliya, 2019.
9. www.agrobank.uz - Agrobankning rasmiy veb-sayti.